

Sikorsky Challenge 2025: ВІДПОВІСТИ НА ВИКЛИКИ ВІЙНИ Й БУТИ ГОТОВИМИ ДО ВИКЛИКІВ МИРУ

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

Свято інноваційного розвитку

Національна ідея України — посісти лідерські позиції в інноваціях в усьому світі. Передусім — у східному періоді Європи. І Sikorsky Challenge цьому сприяє.

Як виховати в країні сильну й успішну інженерну еліту?

Держава справді зацікавлена в появі сильної й успішної інженерної еліти, яка спирається на не менш сильну й успішну когорту представників фундаментальних наук.

Кочур і Тичина

Попри різку відмінність доль, між Кочуром і Тичиною було багато спільного: обидва з Чернігівщини. Обидва — поліглоти (Кочур перекладав з 30 мов, Тичина знав близько 20).

Від Карпат до Каліфорнії — геологія долає кордони

Сьогодні українсько-американська команда працює над моделюванням зсувної небезпеки у Карпатах, застосовуючи у своїй роботі методи машинного навчання.

28 жовтня у Київській політехніці розпочинається XIV Фестиваль інноваційних проєктів Sikorsky Challenge 2025. Кожна з команд, яка бере участь у секціях фестивалю, ставить за мету відповісти на реальні виклики й проблеми, які створила війна. А також учасники готові запропонувати інноваційні рішення для відновлення й розвитку країни.

Команди стартапів, які змагатимуться в конкурсі інноваційних стартап-проєктів, представлять свої ідеї та розробки у п'яти секціях: «Авіація, космос, оборона і безпека», «Енергетична стійкість і безпека, екологія та «зелена хімія», «Біомедична інженерія та здоров'я людини», «Цифрова країна, промисловий хайтек та ігрові» і Sikorsky Challenge Junior.

Окрім цього, під парасолькою фестивалю відбудуться: виставка стартап-проєктів, проривних науково-технічних розробок; форум «Інновації в оборонно-промисловому комплексі»; Міжнародний форум «Інтернаціональна під-

тримка інноваційної трансформації України»; форум учасників Інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine «Інноваційний розвиток України. Взаємодія університетів, інвесторів, фондів, виробничих підприємств та органів влади», а також віртуальна виставка Sikorsky Challenge Immersive для міжнародного партнерства.

У форумах візьмуть участь представники органів державної влади, державних і приватних підприємств та їхніх об'єднань; представники українських та міжнародних фондів, акселераторів, інвестиційних компаній, міжнародних організацій і компаній, українських та іноземних університетів.

Заплановано й переговори потенційних інвесторів, замовників, грантодавців із командами стартап-проєктів щодо подальшої співпраці.

Свої проєкти представлятимуть і випускники стартап-школи Sikorsky Challenge КПІ ім. Ігоря Сікорського, яка є однією зі складових інноваційної екосистеми SCU і минулого року відзначила десятирічний ювілей. У ті часи,

коли цілісна інноваційна екосистема була ще тільки в планах організаторів, упродовж двох років стартап-школа працювала лише в КПІ, а з 2016-го школи з'явилися у Вінниці, Маріуполі та інших містах. Сьогодні до Всеукраїнської інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine входить понад два десятки стартап-шкіл в Україні, а одна школа створена в Азербайджані. Деякі з них є відокремленими підрозділами, деякі — «філіями» стартап-школи КПІ.

Серед випускників стартап-школи чимало людей досягнули успіху. До прикладу, випускник першої групи стартаперів Сергій Мільман став засновником і гендиректором сервісу YouControl — «аналітичної системи для ділової розвідки та перевірки контрагентів». Це відкрита платформа, яка дає користувачеві вичерпну інформацію про юридичних та фізичних осіб-підприємців, і тим самим допомагає українським і міжнародним компаніям мінімізувати ризики та уникати втрат.

Випускник стартап-школи 2016 року Вадим Синжерезький став

співзасновником і гендиректором онлайн-платформи Buki school, яка з'єднує репетиторів з різних предметів та учнів по всьому світу. У 2021 році він потрапив до рейтингу TechDrivers, до якого увійшли 100 кращих українських бізнесменів, що працюють з діджитал-інноваціями.

Ще одна «зірка» — Андрій Коваленко. Він прийшов до стартап-школи 16-річним школярем з ідеєю пристрою, який перетворює будь-яку поверхню на інтерактивну дошку. Ідею підтримало Міністерство освіти і науки, і пристрій — samtouch — дуже швидко став популярним у школах. Андрій за рік заробив мільйон гривень.

Але стартап-школа (і, якщо говорити ширше, Фестиваль інноваційних проєктів Sikorsky Challenge) — не тільки про гроші. Конкурси фестивалю дають можливість реалізувати свої амбіції, втілити мрії.

Щиро бажаємо учасникам легкого «польоту» і підкорення нових вершин!

Колектив газети «Світ»

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву, яку «Світ» веде з 24 лютого 2022 року

25 серпня. Робота над гарантіями безпеки

Спецпосланець президента США Кіт Келлог заявив, що дипломатична робота над гарантіями безпеки для України триває і є дуже складною. За інформацією *Интерфакс-Україна*, про це він сказав під час преспідходу після Національного молитовного сніданку в Києві. Спецпосланець президента США відзначив дуже великі втрати у війні й наголосив на необхідності покласти цьому край.

Україна і Литва спільно виготовлятимуть оборонну продукцію. Як повідомляє Міністерство оборони України, сторони фокусуватимуться на виробництвах зі створення далекобійних безпілотників. Відповідний лист про наміри підписали у Києві міністр оборони України Денис Шмигаль і міністерка національної оборони Литви Довіле Шакалене.

26 серпня. Знищуємо потужності ворога

Українські атаки порушили роботу щонайменше 17 % нафтопереробних потужностей росії. Про це повідомляє інформагентство *Reuters*. Зазначається, що за останній час Україна атакувала 10 заводів, порушивши виробництво приблизно 1,1 мільйона барелів на день.

Що робиться на Дніпропетровщині? Аналітичний проєкт DeepState повідомив про окупацію російськими військами сіл Запорізьке та Новогеоргіївка у Дніпропетровській області. Генеральний штаб підтверджує, що українські військові ведуть бої в районі цих населених пунктів, але запевняє, що вони ще не окуповані.

27 серпня. План на після війни

Західні партнери готують триваліший план захисту повоєнної України. Про це повідомило видання *Financial Times*. План передбачатиме демілітаризовану зону, можливо, патрульовану нейтральними миротворчими військами з третьої країни. Позиції позаду цієї зони захищатимуться українськими військами, озброєними та навченими за стандартами НАТО. Європейські сили стримування мали б розміститися глибше на території України як третя лінія оборони, а американські ресурси підтримували б їх із тилу.

Операції розвідки. У рязанській області вибухнув магістральний трубопровід, який постачав нафтопродукти до Москви. Про це *Укрінформу* повідомили джерела у Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України. Нафтопровід «Рязань-Москва» є одним з головних джерел постачання нафтопродуктів до столиці рф.

Міжнародна допомога. Данія додатково виділить 500 мільйонів крон на підтримку інвестицій у відбудову України. Про це було оголошено під час зустрічі в Копенгагені української делегації на чолі з прем'єр-міністеркою України Юлією Свириденко з міністром підприємництва Данії Мортеном Бедскоу. Інформація з сайту Мінекономіки.

28 серпня. Летючі українські санкції

Сили безпілотних систем у взаємодії з іншими складовими Сил оборони України завдали ударів по куйбишевському та афіпському нафтопереробних заводах у самарській області та краснодарському краї росії. Про це повідомив командувач Сил безпілотних систем Роберт Бровді (Мадяр).

За словами командувача, російська нафтопереробна галузь цієї ночі втратила ще 4,7 % своїх потужностей, а сумарно за два тижні втратила 21 %.

Це тільки початок. На території держави-агресорки знищено інфраструктуру вузлової залізничної станції Тверь. Про це *Укрінформу* повідомив обізнаний співрозмовник у Головному управлінні розвідки Міноборони.

Атака на станцію відбулася близько п'ятої ранку. Під залізничними цистернами з паливом, що стояли на залізничному полотні, було закладено вибухівку. Пролунав вибух, пожежа поширилася на всю станцію.

Уражено носіїв «калібрів». Дрон Головного управління розвідки Міністерства оборони України уразив в Азовському морі малий ракетний корабель проєкту «Буян-М», носій крилатих ракет «калібр». Операцію виконали Департамент активних дій ГУР і спецпідрозділ ГУР «Примари».

29 серпня. Стій з Україною

Держдеп США погодив продаж Україні 3350 авіаційних ракет ERAM. До пакета озброєння на \$825 млн також увійдуть контейнери для ракет, пускові пілони, запасні частини, витратні матеріали, програмне забезпечення для озброєння, обладнання для планування польотів, навчальні засоби, технічна документація, транспортне забезпечення, а також послуги з технічної та логістичної підтримки.

Радбез ООН. На вимогу України відбулося засідання Радбезу ООН. Під час засідання заступник постпреда Франції при ООН Джей Дхармадахар заявив, що «Москва хоче, щоб світ повірив у її прагнення миру, але дії свідчать про протилежне». Постпред Великої Британії при ООН Барбара Вудворд також зазначила, що «удари рф по

Україні свідчать про відсутність у Кремля прагнення до миру».

Дістали до брянська. Сили оборони завдали комплексного вогневого ураження по лінійно-виробничій станції в районі села найтоповичі брянської області рф. Станція перекачує дизельне паливо через магістральні нафтопродуктопроводи, зокрема, для потреб російської армії. Її спроможності становлять близько 10,5 мільйона тонн на рік. На території об'єкта зафіксовано велику пожежу.

Залишаться без копійки. Вперше з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну фінансування російської армії та закупівлі зброї «з'їли» кожен другий рубль, зібраний з платників податків до федерального бюджету рф. Про це пише *The Moscow Times* з посиланням на розрахунки наукового співробітника німецького Інституту проблем міжнародної безпеки Яніса Ключе, зроблені на основі даних системи «Електронний бюджет».

30 серпня. Знайдемо і під землею

ГУР знищило підземний склад вибухових речовин на території ПАТ «Алексинський хімічний комбінат» у місті Алексин тульської області. Як повідомило *Укрінформу* джерело в ГУР, на захищеному складі зберігався піроксиліновий порох (бездимний порох, що використовується у боєприпасх стрілецького озброєння, артилерійських систем та окремих ракетних двигунах).

Нафтопереробні заводи — мінус два. Сили оборони України уразили нафтопереробні заводи у краснодарському краї та в самарській області. Про це повідомив Генштаб. краснодарський нафтопереробний завод виробляє нафтопродукти об'ємом 3 млн тонн на рік — бензини, дизель, авіаційне паливо. Бере участь у забезпеченні збройних сил рф.

Відрізати «клешні краба». російські підрозділи, які перебували під Добропіллям, оточені й ліквідується. Про це заявив речник оперативного-стратегічного угруповання військ «Дніпро» Віктор Трегубов. «російські підрозділи, що пішли безпосередньо до Добропілля, ці «клешні краба» були відрізані та в оточенні», — сказав він.

31 серпня. Триває демілітаризація Криму

«Примари» ГУР знищили низку російських систем ППО у тимчасово окупованому Криму. Серед уражених цілей: РЛК «Утьос-Т», радіотелескоп РТ-70, комплекс «Глонасс» у куполі, БРЛС МР-10М1 «мис» М1, РЛС 96Л6-АП зі складу ЗРК С-400. «Демілітаризація тимчасово окупованого Криму триває», — наголосили в ГУР.

Лінія зіткнення. На фронті від початку доби відбулося 77 зіткнень. ЗСУ зупинили майже 30 атак рф на Покровському напрямку. Також Сили оборони України вибили росіян із села Мирне на Куп'янському напрямку Харківської області.

Удари по енергетиці. російські ракети й дрони атакували чо-

тири енергетичні об'єкти ДТЕК в Одеській області. Найбільше постраждало місто Чорноморськ і його околиці. Через ворожий удар понад 29 000 абонентів не мають електроенергії.

У Ніжинському районі Чернігівської області внаслідок атаки російських безпілотників уражено об'єкт критичної інфраструктури, понад 30 тисяч домогосподарств знееструмлено.

1 вересня. Добрі дрони вгнали по російській базі

Війни Головного управління розвідки МОУ уразили дронами на авіабазі російських загарбників у Гвардійському неподалік Сімферополя два гелікоптери Мі-8, а також вдарили по буксиру в бухті Севастополя.

«Черговий результат системної бойової роботи спецпідрозділу ГУР МО України «Примари» на території тимчасово окупованого Криму: добрими дронами вгнали по авіабазі російських загарбників у Гвардійському, неподалік Сімферополя, — уражено два ворожі гелікоптери. Орієнтовна вартість виведеної з ладу техніки становить від 20 до 30 мільйонів доларів», — йдеться у повідомленні ГУР.

Знищено С-300. Сили спеціальних операцій ЗСУ знищили російську радіолокаційну станцію до комплексу С-300 на військовому аеродромі у кримських Саках. Про це повідомило командування ССО.

2 вересня. Врахувати уроки Будапештського меморандуму

Під час формування гарантій безпеки для України союзники мають врахувати уроки Будапештського меморандуму, який не став запобіжником для повномасштабного вторгнення рф в Україну. Про це заявив генеральний секретар НАТО Марк Рютте під час спільної пресконференції з прем'єр-міністром Люксембургу Люком Фріденом та міністеркою оборони країни Юріко Бакес. «Ми повинні знайти спосіб, щоб росіяни ніколи, ніколи більше не спробували напасти на Україну, щоб вони ніколи, ніколи не спробували напасти на НАТО», — заявив Рютте.

Вісті з фронту. Від початку доби на фронті відбулося 76 боїв, найбільше ворог тисне на Покровському напрямку.

Сили оборони України зачистили від російських військ Удачне Донецької області й встановили український прапор.

Просування ворога. росіяни окупували село Воскресенка на заході Донецької області, просунулися поблизу Маліївки та Кам'янки. Маліївка розташована у східній частині Дніпропетровщини, Кам'янка — у східній частині Харківської області (DeepState).

3 вересня. Українську зброю виготовлятимуть за кордоном

Українська оборонна компанія Fire Point, яка спеціалізується на розробленні й виготовленні далекобійних ударних безпілотників та крилатих ракет для ураження цілей у тилу противника, відкриє виробництво в Данії.

Як повідомляє *Укрінформ* з посиланням на *Danmarks Radio*, виробництво розташовуватиметься в Скрідструпі.

Міністр оборони Данії Троельс Лунд Поульсен наголосив, що це вперше, коли Україна створює оборонне виробництво за межами своєї держави.

Країни Балтії розуміють небезпеку. Лідери формату Nordic-Baltic зобов'язалися збільшити військову підтримку України. Про це йдеться у спільній з Україною заяві, опублікованій на сайті прем'єр-міністра Данії.

«Путін не хоче миру, росія становить загрозу не лише для України, а й для безпеки Європи, трансатлантичної спільноти та ширшого міжнародного порядку. Ми збільшимо військову підтримку України», — йдеться у заяві.

Потопили російський катер. Військово-морські сили Збройних Сил України знищили черговий швидкісний катер чорноморського флоту рф і сімох загарбників. Про це повідомив командувач ВМС України віцеадмірал Олексій Неїжпапа.

4 вересня. На землі, на морі, в повітрі

26 країн-учасниць «Коаліції охочих» готові бути присутніми на землі, на морі або в повітрі, щоб гарантувати безпеку України. Про це президент Франції Еммануель Макрон заявив на пресконференції в Єлисейському палаці. Він додав, що метою цих сил є не ведення війни проти росії, а гарантування миру і «надання чіткого стратегічного сигналу».

Україна отримає ракети великої дальності. Учасники «Коаліції охочих» заявили про готовність постачати Україні ракети великої дальності. Про це повідомляється на сайті британського уряду.

Зазначається, що прем'єр-міністр Великої Британії Кір Стармер віртуально долучився до зустрічі «Коаліції охочих» і привітав заяву партнерів про постачання Україні ракет великої дальності для подальшого зміцнення оборонних запасів країни.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформагентств (Продовження в наступному номері)

Свято інноваційного розвитку

Фестивалю інноваційних проєктів Sikorsky Challenge, що традиційно наприкінці жовтня проводить Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», — майже півтора десятиліття: він відбувається вже вчотирнадцяте. І в четверте — в умовах повномасштабного вторгнення. Яким він буде цього року? Які ключові технологічні напрями чи галузі домінуватимуть серед представлених стартап-проєктів? На чому буде зосереджена увага організаторів та учасників? Ці запитання ми поставили очільниці й співзасновниці Всеукраїнської інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine, керівниці стартап-школи Sikorsky Challenge КПІ ім. Ігоря Сікорського, директорки Інституту післядипломної освіти Інні МАЛЮКОВИЙ.

— На цьогорічному фестивалі може відбутися дуже важлива подія, що стане його родзинкою. Яка саме — зараз не скажу, залишимо інтригу, — відповідає Інна Геннадіївна.

Інна МАЛЮКОВА

вестиме директор нашого Інституту передових оборонних технологій Юрій Єхануров. І найбільша кількість проєктів-фіналістів стосується саме оборони й безпеки. Так було і торік, і зараз, і, сподіваюся, так буде й наступного року.

Фестиваль проходить з 28 по 31 жовтня. І ще хочу звернути увагу, що після його закінчення у шелтері відбудеться продовження —

їх було трохи більш як 10. Сьогодні — вже 27. І ми пишаємось цим, тому що це наше майбутнє. Загалом у фестивалі цього року беруть участь представники з 21 міста України.

— Чи є щось, що принципово відрізняє нинішній фестиваль від попередніх? Можливо, з'явилися нові формати участі або сфери фокусування проєктів?

— Ні, нічого такого нового на цьогорічному фестивалі не буде. Окрім ще більшого посилення оборонних технологій і зростання кількості юніорських проєктів (якість подивимося разом із журі). Наше завдання — не пошук якихось сенсацийних напрямів, а вже сталий розвиток того, що ми будували останніми роками. Тобто поглиблення і поліпшення досягнутого. Можливо, буде більше іноземних інвесторів, але це поки що наміри, і тому я не дуже хочу акцентувати на цьому.

— А чи змінилася географія міжнародної участі у фестивалі? Скільки закордонних представників очікується цього разу і з яких країн?

тивних або незвичних стартапів (звичайно, без розголошення конфіденційних деталей), які будуть представлені цього року?

— Ні, я напередодні фестивалю ніколи такого не кажу, бо це може вплинути на оцінку проєктів. Не можна виділяти когось заздалегідь. Дочекаймося результатів конкурсу й оголошення переможців.

ми це робимо досить плідно. І в цьому році, якщо станеться певна подія, будуть оголошені нові підходи й нова підтримка саме для наукових розробок.

— А можна про це детальніше?

— Не можна! Бо це і є та сама інтрига, про яку я казала на початку. І чи станеться подія саме на фестивалі (на що ми розраховує-

Організатори й учасники фестивалю

— Які конкретні можливості Sikorsky Challenge надає для науковців, котрі працюють над фундаментальними дослідженнями? Чи є механізми трансферу їхніх розробок у стартапи?

— Так, це наша мета — комерціалізувати саме наукові розробки в університетах (не тільки в КПІ). Що ми для цього робимо? По-перше, є стартап-школа, де можна навчатись інноваційного підприємництва, тому що одна річ — винахід або наукова розробка, а зовсім інша — виведення на ринок чи створення і масштабування продукції. По-друге, ми допомагаємо шукати інвесторів. До нас часто звертаються інвестиційні фонди, компанії в пошуках хороших проєктів. Оскільки в нас є база цих проєктів і наукових розробок, ми пропонуємо презентації саме цих учених для того, щоб інвестор міг оцінити технологічність розробки. Потім, якщо вона цікавить інвестора або замовника, ми допомагаємо створити правильну презентацію, розробити бізнес-модель, запропонувати умови співпраці між розробниками й інвесторами або замовниками. Це наша посередницька місія. Ми акселеруємо

мо), достеменно все-таки невідомо, бо це залежить не від нас, а від тих, хто з нами буде (чи не буде) співпрацювати.

— Яка подальша доля проєктів-переможців останніх років?

— Майже у всіх сферах є проєкти, які вийшли на новий рівень інвестування або замовлення. Найбільше — в галузі оборонних технологій. Також це проєкти з розмінування, з енергетики, з медичної інженерії. Наприклад, наш переможець Богдан Гришук зі своїм стартапом «Резектор меніска» нещодавно відкрив компанію у Великій Британії, ми знайшли для нього додаткові інвестиції.

Є проєкт «Сократ», який багато років презентувався на фестивалі, це обладнання для пошуку нафти, газу і води, яке придатне і для гуманітарного розмінування.

Дуже успішно розвивається проєкт-переможець минулого року, якому ми спільно з Київською мереєю робили акселерацію. Це датчики якості води, що вже пройшли сертифікацію та впроваджуються зараз у Києві та Київській області.

— Які поради ви дасте читачам нашої газети, щоб вони максимально ефективно для себе використали час фестивалю? На які події бажано звернути найбільшу увагу?

— По-перше, всім раджу просто прийти й відчувати ту атмосферу, яка панує на Sikorsky Challenge. Попри війну і пов'язаний з нею сум, це справжнє свято інноваційного розвитку.

По-друге, варто подивитися на проєкти, які добре пітчаються, на членів журі, на те, як це все оцінюється, як нагороджуються найкращі: це і грошові призи, й інші види підтримки — стартап-школою, менторством, розміщенням на віртуальній виставці Sikorsky Challenge Immersive. А ще — скористатися можливістю поговорити з потенційними замовниками чи інвесторами. І переконатися в тому, що заробляти наукою, мізками, інтелектом — можливо.

Спілкувалася Наталія КУЛИК.
На фото команди SCU — фразменти попередніх фестивалів

Розмова про оборонні й безпекові можливості

— Якщо ж говорити про речі очікувані й відомі, то в рамках фестивалю, як завжди, пройде кілька форумів. Це, зокрема, Міжнародний форум «Інтернаціональна підтримка інноваційної трансформації України». Під час форуму «Інноваційний розвиток України. Взаємодія університетів, інвесторів, фондів, виробничих підприємств та органів влади» учасники інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge Ukraine будуть і в онлайн, і офлайн-форматі обговорювати наші спільні завдання, які полягають у розбудові й інноваційній трансформації України. Починаючи з 90-х років, ми шукаємо національну ідею... Я вважаю, що національна ідея України — це посісти лідерські позиції в інноваціях в усьому світі. Передусім — у східному регіоні Європи. І Sikorsky Challenge цьому сприяє. Ми вже впродовж 14 років проводимо цей фестиваль тільки тому, що миттєво зробити інноваційний прорив неможливо. Але наполегливо працюємо саме для того, щоб він відбувся — у всіх галузях.

А безумовний лідер цього фестивалю, як і минулого року, — оборонні технології. Їм буде присвячено форум «Інновації в оборонно-промисловому комплексі», який

хакатон, присвячений пошуку інноваційних рішень у сфері зеленої хімії. Там змагатимуться стартапи, які роблять хімічне виробництво більш екологічним і безпечним. Це спільний проєкт із Центром зеленої хімії та зеленої інженерії Єльського університету (США) в межах глобальної програми GreenChem ООН з промислового розвитку (UNIDO). Цього року, як і минулого, відбиратимемо проєкти зеленої хімії на акселерацію, будемо навчати й створювати бізнес-моделі.

— Скільки було подано на фестиваль стартап-проєктів і скільки з них дійшли до фіналу?

— Якщо рахувати разом із проміжними конкурсами (а їх у цьому році було три — щодо медичної інженерії, оборонних технологій і гуманітарного розмінування), всього було подано 262 заявки. У фінал вийшли 85 проєктів за всіма напрямками. На першому місці — оборонка (24 проєкти), на другому — медична інженерія, далі — енергетика, агротех та інші. Цього року — дуже велика кількість юніорських проєктів (їхні автори — школярі й студенти перших курсів), їм буде присвячена окрема секція. Кількість таких стартапів збільшується від фестивалю до фестивалю. Торік

— Гадаю, їх буде не менше, ніж торік. Тоді було 19. Поки що можу сказати, що й інвестори, і учасники (тобто стартапи) будуть із таких країн як Японія, Велика Британія, Сполучені Штати Америки, Ізраїль, Іспанія, Чехія тощо. Можливо,

Богдан ГРИШУК (ліворуч) готовий і вислухати, і поділитись досвідом

будуть представники Латвії та Південної Кореї (зараз ще ведуться переговори).

— Чи можете ви назвати кілька прикладів найбільш перспек-

ці проєкти, ці команди, надаємо їм менторську допомогу, зокрема знайомимо з юридичними аспектами, які необхідні для того, щоб створювати нові компанії. На мій погляд,

Як виховати в країні сильну й успішну інженерну еліту?

На запитання газети «Світ» відповідає ректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» **Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО**

— **Минуло майже два місяці нового навчального року, і, вочевидь, уже можна зробити перші висновки: як він почався, чим відрізняється від попередніх років, як оцінюєте нове студентське поповнення — кількісно і якісно?**

— Я б почав усе-таки ще зі вступної кампанії. Вона для України загалом була непростюю. Деякі університети мали проблеми з набором.

Проблема, як на мене, системна, вона пов'язана із заниженим попитом на класичні інженерні спеціальності. Вони важливі для держави, але є низка факторів, що впливають на інтерес до них випускників шкіл. Серед причин проблем з набором — і деякі проблеми зі шкільною освітою, і профієнтаційні фактори, й демографічні. Їх треба обговорювати, робити висновки й виправляти ситуацію.

Головний підсумок для нас полягає в тому, що ми зберегли свої позиції серед українських університетів — маємо 7020 нових зарахованих здобувачів за всіма рівнями вищої освіти. А з цілої низки спеціальностей — наш університет залишився лідером з набору майбутніх фахівців з вищою освітою. Йдеться про такі спеціальності як інженерія програмного забезпечення, кібербезпека, автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка, атомна енергетика, а також біотехнології, біоінженерія й біомедична інженерія. Ми посідаємо до набору на ці спеціальності перші-другі місця.

Провідні позиції у нас і щодо підготовки спеціалістів з прикладної механіки, електроніки, електронних комунікацій, приладобудування та радіотехніки. Наприклад, за спеціальністю «авіаційна та ракетно-космічна техніка» 44 % всіх першокурсників України — студенти КПІ.

Тобто, позиції свої ми зберегли, а щодо деяких спеціальностей навіть поліпили. Але на загальному тлі проблем (від'їзд певної кількості молодих людей за кордон, шалений дефіцит вступників на окремі, дуже важливі для країни спеціальності) стає зрозуміло, що попереду усіх нас чекають чималі випробування. Наприклад, цього року на Національний мультипредметний тест з хімії з усієї України записалося всього 2900 учнів (торік — 3500), а на фізику — 8800. Хіба це цифри для країни, перед якою постає важливе завдання: відбудувати свою економіку, свої міста і села на засадах передових новітніх технологій? Як можна в інженерії обійтися без фізики, хімії, і, звичайно, — математики?

— **А як, попри такі умови й обставини, КПІ зумів зберегти свої позиції щодо набору першокурсників на всі спеціальності й не від-**

У смарт-шелтері КПІ побував і Президент України Володимир ЗЕЛЕНСЬКИЙ. У День науки він зустрівся з ректором університету Анатолієм МЕЛЬНИЧЕНКОМ та науковцями й освітянами

ступити від показників минулого року?

— Ми суттєво посилили профієнтаційну і навіть рекламно-агітаційну роботу. Була реклама в соцмережах і на радіо. Але насамперед ми працювали зі школами. Це було й раніше, однак нині значно активізували цю діяльність.

На моє переконання, важливе значення мало також суттєве збільшення кількості місць в укріттях і самих укріттів, про що ми багато повідомляли. Для абітурієнтів і для нас в університеті багато значить те, що є змога повернутися до очного навчання і працювати в лабораторіях, що неможливо за дистанційного формату. Для нас це важливе завдання, адже маємо величезне господарство — 35 навчальних корпусів і 21 гуртожиток. Усі ці приміщення необхідно й освітлювати, й опалювати, й утримувати, і час від часу ремонтувати. І, звичайно, насамперед думати про безпеку.

Ми багатокладаємо сил і засобів для створення безпечного середовища для навчання та проведення різних заходів у наших корпусах, навіть під час тривоги. На жаль, нинішнього літа довелося ліквідувати ще й наслідки обстрілів об'єктів, які розміщені неподалік університету. (Тоді деякі ЗМІ та телеграм-канали поширили фейк, що влучили у наш спорткомплекс. Після того як з'ясувалося, ніхто не вибачився. Насправді були суттєві пошкодження скляних конструкцій від вибухових хвиль. Ми їх усуваємо).

Але, хай які були перепони, ми вважаємо, що вступна кампанія пройшла досить успішно. Нове поповнення на бакалаврат — 4501 першокурсник. І це вагоме, сподіваюсь, талановите поповнення. Адже до КПІ вступили 174 абітурієнти, які склали НМТ на 200 балів — принаймні з одного предмета. Для 113 з них цей предмет — математика, ще для чотирьох — фізика, для 34 — англійська, а 28 — українська мова. А один першокурсник, котрий навчається зараз на факультеті, що надає знання з електроніки, електронних комунікацій, приладобудування та радіотехніки, набрав 200 балів і з фізики, і з математики. Тепер наше завдання — виростити висококваліфіко-

ваних інженерів, вкрай необхідних країні.

Фінансування і престиж

— **Надважлива складова підготовки кваліфікованого фахівця — фінансування. Як із цим у новому навчальному?**

— З фінансуванням не просто. Ми розуміємо, що державні кошти зараз переважно спрямовані на забезпечення потреб оборони. Водночас освіта і наука — стратегічні галузі, без яких обороноздатність країни неможлива. Тут наявна пряма кореляція. На жаль, починаючи з періоду ковіду, нестача у фінансуванні освіти відчувається дедалі більше. З одного боку, сьогодні треба з розумінням ставитися до ситуації в країні, а з іншого — країні потрібен якісний людський капітал, який створює нові прогресивні технології. Такі фахівці критично потрібні, і ми їх не можемо не готувати. На це мають бути передбачені відповідні кошти. Звичайно, багато чого рутинного вже сьогодні зможуть виконувати роботи, автоматизовані системи й, звісно ж, штучний інтелект. Але тільки якісний людський капітал здатний продукувати нові ідеї, завдяки чому здійснюються проривні технологічні рішення, від яких і залежить наша перемога. За залишковим принципом — не працює.

— **Ми повертаємось до розмови про те, що інтерес до інженерної справи, попри величезні запити держави, серед випускників шкіл невеликий. Як відновити чи посилити його? Днями Ігор Луценко — колишній народний депутат, а нині військовий — звернувся до політичного керівництва держави з пропозицією: «Легалізувати військові конструкторські й розробницькі підрозділи!». (Адже те нове, що з'являється на фронті, часто народжується всупереч статутам та інструкціям). Він закликає забезпечити їм гідну оплату, інфраструктуру для випробувань і впровадження. Йдеться про військові потреби. Але інженери-конструктори, раціоналізатори, ті, завдяки кому з'являються нові необхідні розробки, виховуються зазвичай у політехнічних університетах. Тож тут необхідно створити належні умови й підняти престиж інженерної професії. Як саме?**

— Має бути особлива підтримка таких спеціальностей. Особлива — це не додаткові 500–800 гривень на студента відповідної спеціальності, а продумана система мотивації, зокрема й матеріальної. Відновлення престижності інженерної професії має передбачати комплекс заходів. Зокрема, і в просвітницькому, і медійному, і кіноіндустріальному, і шоубізнесовому, і в усіх інших сенсах. Діти повинні бачити й розуміти, що умовно не тільки «агенти 007» рятують світ, а поруч з ними завжди інженери, конструктори, винахідники, люди науки, зокрема з природничими та інженерно-технічними знаннями. І саме вони народжують технічні, технологічні ідеї, які змінюють світ на краще. Однак поки що у системі дошкільної, шкільної й подальшої освіти у нас майже немає ні цілеспрямованих, ні спонтанних виховних впливів для піднесення інженерної професії як ключової, стратегічно важливої для держави.

— **Тобто нам потрібен український «Оппенгеймер»?**

— Так, нам потрібен український «Оппенгеймер», і не один, таких фільмів треба знімати багато, і так, щоб молодь зрозуміла, що інженер — не просто такий собі розума, а це й успішна людина. Інженерія має бути пов'язана з успіхом, успішною життєвою кар'єрою. Щоб стереотипно не сприймалося, що інженери — це ті, які щось креслять на кульмані. Нині вони проєктують за допомогою відповідного програмного забезпечення. У них і масштаби, і перспективи роботи зовсім інші. Тож ці люди можуть і мають бути успішними, зокрема фінансово.

На це має бути націлена й державна політика. Адже держава справді зацікавлена в появі сильної й успішної інженерної еліти, яка спирається на не менш сильну й успішну когорту представників фундаментальних наук. Лише в такій сув'язі можна очікувати високих результатів в інженерних прикладних розробках.

Треба працювати разом

— **Інженерні, як і наукові таланти, мають народжуватися в школі. Але ось уже котрий рік поспіль технічні ЗВО скаржаться на те, що в математиці, фізиці, хімії учні стають слабшими. Як тут діяти?**

— А ви погляньте, скільки випускників шкіл, вступаючи в педагогічні університети, подаються на вчителя математики, фізики чи хімії, і все стане зрозумілим.

Проблема комплексна: ту ж математику люблять і знають діти, яким викладали її талановиті, залюблені в цю науку вчителі. А їх зі свого боку теж навчали вчителі, які любили й добре знали цей предмет. Таких учителів треба оточувати увагою і пошаною, їхня праця має належно винагороджуватися.

— **Учителів фізики, математики нерідко просто немає в школі. Особливо в невеликих містах і селах.**

— Не тільки там. З деякими ліцеями ми нині співпрацюємо, щоб наші викладачі вели там фізику.

Сьогодні ми посилили співпрацю з київськими ліцеями «Лідер», зі 142-м, 145-м, іншими ліцеями. Вони показують гарні результати з НМТ, принаймні входять у «двадцятку» найкращих в Україні. Досить потужними є заклади, афілійовані з КПІ: Політехнічний і Технічний ліцеї. Політехнічний ліцей дуже активно бере участь у діяльності Малої академії наук. Ліцеїсти нерідко перемагають у конкурсах, мають свідоцтва на право інтелектуальної власності.

Дуже добру справу зробила на початку навчального року Солом'янська райдержадміністрація Києва. Вони зібрали в себе ректорів вишів та директорів шкіл. Вийшла зацікавлена й корисна розмова про спільні проблеми й спільні інтереси. Кожний зрозумів: треба працювати разом.

— **Підсумовуючи, як ви вважаєте, що потрібно для виховання інженерної еліти в Україні?**

— Справді, актуальне питання. Нещодавно був приємно вражений словами представника нашого французького партнера з École polytechnique про те, що вони готують інженерну еліту для Франції і кожний студент в університеті розуміє це. Нам для такого розуміння необхідно розв'язати цілий комплекс завдань.

Насамперед важливо, щоб політичні еліти усвідомили значущість інженерії для забезпечення резильєнтності держави. І, здається, з початком повномасштабного вторгнення таке усвідомлення нарешті приходить.

По-друге, необхідна суттєва підтримка держави щодо модернізації навчально-лабораторної та дослідницької бази технічних університетів та університетів, які готують за природничими спеціальностями. Нині ця проблема здебільшого розв'язується за рахунок партнерства з бізнесом та завдяки міжнародним колабораціям. Хоча частину коштів, отриманих від держави в межах базового фінансування науки, нам таки вдалося спрямувати цього року на закупівлю обладнання.

По-третє, треба зберегти науково-педагогічні школи університетів, і наукову спадкоємність, і кращі традиції підготовки, за якими ідентифікують той чи інший університет, і «наукову інституційну пам'ять», і науково-педагогічне наставництво тощо.

По-четверте, слід неухильно дотримуватись високих стандартів якості вищої освіти попри всі складнощі воєнного стану. А вдосконалювати освітні програми краще спільно з виробничими підприємствами та академічними інститутами. Йдеться не про «косметичні» зміни, а про сутнісну модернізацію.

Водночас варто забезпечити вагому стипендіальну підтримку студентів, які навчаються за критично важливими для країни інженерними та природничими спеціальностями. Додав би сюди ще й важливість дуальної освіти.

За чим наглядає Наглядова рада?

— **У вересні в КПІ відбулася сесія професорсько-викладацького складу, де перший заступник голови Верховної Ради України Олександр Корнієнко, який є головою Наглядової ради КПІ, сказав, що кожний навчальний рік — це перезавантаження для вишу. І один із прикладів — перезавантаження самої Наглядової ради. Це зміна в людях, функціях?**

Кочур і Тичина

Невідома пам'ятка нашого перекладознавства

Коли в другій половині 1985 року я почав регулярно бувати в ірпінській оселі унікального перекладача-поліглота, блискучого перекладознавця, енциклопедично освіченого літературознавця й мистецтвознавця, колишнього учня Миколи Зерова і в'язня Інтинського концтабору, а на той час — ще опального і виключеного зі Спілки письменників Григорія Кочура (1908–1994), то мав змогу не лише тішитися його розповідями-лекціями, а й отримувати час від часу «дидактичний матеріал» — треті чи четверті примірники машинопису його статей. Здебільшого то були статті недруковані — адже з березня 1973 року навіть на просте згадування Кочурового імені кілька років було накладено сувору заборону, яку остаточно зняли «явочним порядком» тільки «перебудовного» 1987-го.

Але за планової неповороткої видавничої системи не встигло вийти друком і багато з написаного Кочуром раніше. Наприклад, дуже важлива для самого перекладача стаття «Літературна доля Вергілія» була завершена в червні 1972-го і запланована у «Всесвіті» на січневий номер наступного року. Але політичний клімат стрімко суворішав і редакція вирішила «перестраховатися». У результаті стаття вийшла друком у № 12 «Всесвіту» за 1992 рік — через два десятиліття після написання. Тож у середині 1980-х я міг прочитати її тільки в копії, ласкаво подарованій господарем скромного будинку на ірпінській вулиці Баумана, 12 (нині — вулиця Григорія Кочура).

Тільки в машинописі я зміг прочитати тоді й блискучу перекладознавчу розвідку про єдиний переклад Павла Тичини з Поля Верлена, написану ще наприкінці 1960-х. Тема Тичини взагалі була складною для його земляка з Чернігівщини Кочура. Він обожнював раннього Тичину, автора «Соняшних кларнетів». Пишучи вже у 1989 році передмову для добірки Тичининих віршів, які впродовж десятиліть традиційно вилучала радянська цензура (вийшла в журналі «Прапор», 1989, № 11), він

Григорій КОЧУР з дружиною Іриною

зумисно добрав цитати з критиків, які були для нього безумовними авторитетами: «Поет, мабуть, світового масштабу, Тичина формою глибоко національний» (Сергій Єфремов); Тичина — «найглибший і оригінальніший представник всього поетичного покоління» (Микола Зеров).

Але дальшої трансформації, що мала наслідком появу збірки «Чернігів» (1931), Кочур Тичині не пробачив. Його боляче зачепило ще те, коли під час відомої літературної дискусії 1920-х Тичина не підтримав друзів-«ваплітян», а промовисто «мовчав на боці Пилипенка» (власні слова Г. Кочура в листі від 7 січня 1982 року до Богдана Рильського, тодішнього директора музею свого батька).

Подальша деградація «поета світового масштабу», коли, за словами Василя Стуса, «геніальний Тичина вмер; лишився жити чиновник літературної канцелярії, довічно хворий на манію переслідування, жалюгідний пігмей із великим ім'ям Тичини», зачепила Кочура ще більше. Настільки сильно, що, довідавшись: академік Олександр Білецький має написати передмову до чергової книжки російських перекладів «радянського класика» Тичини, нормувальник Кочур пише до нього 2 квітня 1957 року з поляр-

ної Інти: «Співчуваю, що Вам треба писати статтю про П.Г. [Павла Григоровича — авт.]. До гатовського збірничка [ця книжка віршів Тичини вийшла російською 1927 року — теж за передмовою Білецького — авт.] було незрівнянно приємніше писати. Цікаво, коли з'явиться соціологічна праця, присвячена проблемі деградації поета. Хоч мене тут цікавить одна психологічна деталь: наодинці з собою, чи хоча б у найпросвітленіші хвилини дає він собі звіт, чи здогадується хоч почасти, на що він перетворився?»

Але, повернувшись до України, Кочур зумів поставитися до старого, хворого і зламаного своєю надто вразливою вдачею Тичини приязно і з повагою. Часто відвідував його у квартирі на теперішній вулиці Терещенківській (востаннє — разом із Михайлиною Коцюбинською і Зіною Генік-Березовською буквально за декілька днів до його смерті).

Врешті-решт, попри різку відмінність доль, між Кочуром і Тичиною було багато спільного: обидва з Чернігівщини. Обидва — поліглоти (Кочур перекладав з оригіналів 30 мов, Тичина знав близько 20, але серед них — кілька східних). Обидва володіли всім регістром виражальних засобів рідної мови. Обидва блискуче тямалися на музиці.

До обох можна було прикласти латинське визначення poeta doctus — «учений поет».

Справді, Тичину ще 1929 року було обрано академіком ВУАН (що, правда, на тих виборах, де влада вперше зламала доти незалежну академію «через коліно»); пізніше «поет-орденоносець» навіть очолював кілька років академічний Інститут літератури.

Павло ТИЧИНА

Кочур з його тавром політв'язня на офіційне визнання розраховувати не міг, але це нітрохи не знижує ваги його унікального доробку в літературознавстві, перекладознавстві й мистецтвознавстві. Врешті, 15 грудня 1992 р. його було обрано дійсним членом відродженого НТШ — нашої першої національної академії. Ініціювало тоді НТШ й обрання Кочура до НАН, — але керівництво НАН такої ініціативи не підтримало, очевидно, вирішивши: досить з академії буде й одного Івана Дзюби з його дисидентським минулим.

...Досі добре пам'ятаю два пов'язані з Тичиною епізоди з усних «лекцій» Григорія Порфирівича. Перший. Коли Кочур з'явився до Тичини в якихось доволі невинних для початку 1960-х (ще тривала «відлига») видавничих справах, той несподівано замахав руками, показуючи на стіни, й самими губами прошепотів: «Апарати!». Другий. Кочур охоче підтвердив мій висловлений йому здогад: Рильський із його «легкою» вдачею до своїх «партійних» віршів ставився теж легковажно і внутрішньо не надавав своїм численним одам Леніну-Сталіну жодної ваги. Тому й зберігся аж до самого кінця як поет високої культури. Натомість Тичина брав кожну таку оду близько до серця, і це

зламало його — і як людину, і як поета.

Пропоновану нижче статтю Григорій Порфирівич написав тоді, коли, розбираючи після смерті Тичини його папери, у течці з давніми перекладами знайшли датовані самим поетом серединою 1920-х спроби перекласти один з найвідоміших віршів символіста Поля Верлена (молодий Тичина теж був символістом!). Ці спроби виявилися страшенно цікавими — можна тільки пошкодувати, що надруковано їх було лише посмертно. Але не менш цікавим є перекладознавчий аналіз цих спроб, виконаний Григорієм Кочуром.

Машинопис статті не містить дати, але він має вузькі часові рамки: не раніше середини 1968 року, коли з'явилася згадана в ній книжка віршів Верлена в перекладах М. Рильського, Г. Кочура і М. Лукаша, і не пізніше 13 січня 1970 року, коли літературознавець і поет Станіслав Тельнюк надрукував другий із трьох аналізованих Кочуром варіантів Тичинино перекладу в «Літературній Україні».

Сьогодні можна тільки гадати, чому статтю не було надруковано відразу по її написанні. Остаточної відповіді на це запитання ми, напевно, вже ніколи не дістанемо. Можливо, стаття планувалася саме як першопублікація віднайдених Тичининих текстів — і Станіслав Тельнюк своєю публікацією в «Літературній Україні» Григорія Кочура просто випередив. А, можливо, наприкінці 1960-х, коли «відлига» вже закінчилася й стрімко насувалися приморозки, вона виявилася занадто сміливою: адже в ній Кочур вільно оперує іменами Миколи Зерова, Михайла Драй-Хмари, Аркадія Казки, Домініки Дудар, які на той час уже знову видавалися «сумнівними».

А ось за те, чому статтю не було надруковано досі вже в незалежній Україні, відповідальність несе тільки автор цього вступного слова. Я весь час пам'ятав, що серед інших у моему архіві є й такий Кочурів текст. Але чомусь вважав, що його було вже колись надруковано. І, тільки раптом зрозумівши, що статті немає у ґрунтовному двотомнику основних Кочурових текстів, виданому до 100-річчя перекладача (Г. Кочур. «Література та переклад». У 2-х томах. 2008), і ретельно переглянувши покажчики Кочурової бібліографії, побачив, що помилявся.

Тому стаття доходить до читачів тільки зараз — уже як вагома пам'ятка нашого перекладознавства.

Максим СТРИХА,
професор, лауреат
Премії імені Григорія Кочура

Тичина і Верлен

У першому виданні першої Тичининої збірки «Соняшні кларнети» (1918) серед оригінальних поезій був уміщений також один переклад, вірш «Коліскова» («З Леопольда Браз», як зазначено в підзаголовку). Ім'я автора позначено неточно. Вірш належить французькому поетові, фольклористу й театрознавцю, бретонцеві з походження, Жану Франсуа Марі Лебра (Lebras, 1859–1926), що писав під псевдонімом Анатоль Ле Бра (Le

Braz). Знайшов цього вірша наш поет у якійсь антології французької поезії, найімовірніше, в антології Вальша (G. Walch). (Йдеться про «Антологию французьких сучасних поетів» (Париж, 1922), упорядковану Г. Вальшем — ред.). До другого, дефінітивного видання «Соняшних кларнетів» (1920) Тичина цього вірша не включив і мав на те підстави: попри всі мистецькі вартості перекладу, він у загальній композиції збірки виглядав чимось стороннім.

Загальновідома та велика увага, з якою Павло Тичина ставився до французької літератури, — імена Барбюса, Р. Роллана, Аполлінера зустрічаємо в його віршах, зокрема, особливо цікавив його Аполлінер. Проте досі можна було вважати, що «Коліскова» Ле Бра — єдиний Тичинин переклад з французької поезії. А ось нині виявилось, що це не так. У поетовому архіві знайдено спробу перекладу одного вірша Поля Верлена.

Верлен і Тичина. Незважаючи на всю відмінність світогляду і творчого шляху кожного з них, є щось таке, що єднає обох поетів: обидва вони — поети в першу чергу музичні, поети, яким світ відкривається переважно у звукові. І не даремно вже у двадцяті роки, після появи перших збірок Тичини, критикам, котрі писали про нього (О. Білецький, М. Зеров), мимохіть спливало на думку ім'я Верлена, як поета, спорідненого з цього погляду з Тичиною. Щоправда, дехто часом ладен був констатувати в українського поета більшу органічність цього «музичного світосприймання»: «Те, що для Верлена, наприклад, було гаслом, способом створення пісні, 'де не виразне поєднується з вищука-

ним', для Тичини — вроджений і звичний засіб сприйняття дійсності» (О. Білецький).

Обмірковуючи передмову до збірки вибраної лірики Поля Верлена, автор цих рядків вирішив порозмовляти з українським поетом про його ставлення до Верлена. Павло Григорович сказав, що уважно читав вірші Верлена ще в студентські роки («захоплювались, гріх було б сказати, що не захоплювались» — точні його слова), згадав тодішнього свого приятеля, поета Аркадія Казку — знавця французької мови, що підтримував його інтерес до французької поезії. (Згадування про Аркадія Казку (1890–1929), який був заарештований у справі СВУ і, нікого не обмовивши, загинув у камері — чи

то наклав на себе руки, чи то був убитий, на час написання статті було виявом громадянської сміливості Г. Кочура — **ред.**) Павло Григорович з гумором розповів, як у роки Першої світової війни, коли він навчався в Київському комерційному інституті, запровадили нічні чергування студентів в інститутському будинку, і як він ходив на те чергування з томом Верлена (у перекладі Брюсова) й навіть спав, поклавши той том під голову замість подушки. На моє запитання, чи не пробував він перекладати Верлена, відповідь була коротка: «Пробував, але...» — красномовний змах рукою, — мовляв, не варто про це й говорити. Про вірш, знайдений тепер, поет не прохопився й словом, — чи то не знав, що вірш зберігся серед його паперів, чи, може, не вважав роботу завершеною.

Вірш, про який ідеться, належить до найвідоміших у поетичній спадщині Верлена. Це — *Le ciel est, par-dessus le toit* (збірка «Мудрість»). Українською мовою його перекладали Д. Дудар, М. Рудницький, М. Драй-Хмара, Галина Яр. Для своєї «Антології французької поезії» переклав його М. Терещенко. У згаданій збірочці лірики Верлена (1968) його дано у двох перекладах, М. Рильського і М. Лукаша.

Ось цей вірш в оригіналі:

*Le ciel est, par-dessus le toit,
Si bleu, si calme!
Un arbre, par-dessus le toit,
Berce sa palme.*

*La cloche, dans le ciel qu'on voit,
Doucement tinte.
Un oiseau sur l'arbre qu'on voit
Chante sa plainte.*

*Mon Dieu, mon Dieu, la vie est là,
Simple et tranquille.
Cette paisible rumeur-là
Vient de la ville.*

*Qu'as-tu fait, ô toi que voilà
Pleurant sans cesse,
Dis, qu'as-tu fait, toi que voilà,
De ta jeunesse?*

А ось його дослівний переклад:

*Небо над дахом
Таке блакитне, таке спокійне!
Деревина над дахом
Колише верховіттям.*

*Дзвін у небі, яке видно,
Тихенько бринить,
Птах на дереві, яке видно,
Виспівує свої скарги.*

*Боже, Боже, життя там
Просте і лагідне.
Його тихомирний гомін там
Лине з міста.*

*Ти що вдіяв, ти, який ось тут
Плачеш безнастанно,
Скажи, що ти вдіяв, ти, який ось тут,
Зі своєю молодістю?*

Тичина переклав цього вірша 1925 або 1926 року в Алушці. Існує три варіанти перекладу, у такій послідовності:

I.
*Небо — отут, над дахом,
сине, аж дзвонить.
Дерево — тут, над дахом,
верхівля клонить.*

*Дзвін у небі, як птахом
кружно тріпоче.
Пісня на дереві з птахом —
чого вона хоче?*

*Мій Боже, мій Боже, життя там
просте, спокійне.
Сей гамір, сумирр'ям налятий,
од міста лине.*

*А що зробив ти, мій брате,
що сходиш сльозами,
скажи, що зробив ти, мій брате,
з юними днями?*

II.
*Небо — мов тут, над дахом,
таке, аж тонить.
Дерево — тут, над дахом,
верхівля клонить.*

*Дзвін у небі, як птахом,
дзвонно кружляє.
Пісня на дереві з птахом —
жаль викликає.
(варіант: напоєна жалем).*

*Мій Боже, Боже, життя там
просте, плинне.
Сей гамір, сумирр'ям налятий,
од міста лине.*

*А що зробив ти, мій брате,
що сходиш сльозами?
Скажи, що зробив ти, мій брате,
з своїми літами?*

III.
*Небо, що тут, над дахом,
блакитне, рясне.
Дерево тут, над дахом,
верхівлям не засне.*

*Дзвін у небі, мов птахом
стиха тріпоче.
Пісня на дереві з птахом —
чого вона хоче?*

*Мій Боже, Боже, життя там
просте, плинне.
Сей гамір, сумирр'ям налятий,
з міста лине.*

*Що ти зробив, ти сам, брате,
що сходиш сльозами,
скажи, що зробив ти сам, брате,
з своїми літами?*

Як то часто буває у Верлена, вірш поєднує в собі граничну простоту з великою формальною вишуканістю. Лірична тема розвивається з майже розмовною цією особливістю й природністю, а віршова техніка до того ж складна і примхлива: перший і третій рядок у кожній строфі мають замість рими повторення того самого слова, причому це слово першої строфи римує з відповідним словом третьої строфи, і такий самий зв'язок існує між третьою та четвертою строфами. Для перекладача це створює неймовірно труднощі. В українських перекладах не скрізь дотримано цієї особливості оригіналу: порушили її Д. Дудар, М. Драй-Хмара, Г. Яр, М. Терещенко. Не відтворив цього у своєму перекладі й М. Рильський, що в листі до мене від 6.ІІ.1964 року писав: «Тої особливості в римуванні (*Le ciel est*), на яку Ви вказуєте, я, грішним ділом, і не помітив. Не помітив її — принаймні не віддав — і Брюсов у другому (останньому) своєму варіанті. А в першому досить настирли-

во грає римами «нежно-безмятежно...» і т. д. Сологуб цю штуку помітив (чи помітила Чеботаревська). Попробую, може, щось зробити... А може, й так залишу...» На жаль, Максим Тадейович уже не мав змоги повернутися до цієї поезії.

Тичина ставиться з максимальною увагою до формальних особливостей Верленового вірша і прагне зберегти характер римування. Проте наслідки роботи не задовольняють його, він шукає, створює варіанти. В якому напрямку йшли ці шукання?

Немає сумніву, що перекладач прагнув якомога наблизитися до простоти оригіналу. Скажімо, початок перекладу в першому варіанті («небо сине, аж дзвонить») був позначений певною штучністю, та й, крім того, «дзвонить», відсутнє в оригіналі, виглядає зайвим ще й тому, що про дзвін мова йде в наступній строфі, і таким чином утворюється непотрібне дублюван-

ня понять. Але те, що маємо в другому варіанті («небо таке, аж тонить»), також не задовольнило поета. Взагалі-то Тичина, як відомо, був перекладачем суб'єктивним, перекладачем, сказати б, імпресіоністичного типу: обраний для перекладу вірш звучав у свідомості перекладача якимось основним тоном, а деталі часом бували й довільні, мова рясніла неологізмами там, де в оригіналі їх не було зовсім. А в цьому випадку Тичина дбає про наближення до оригіналу не лише в основній тональності, але й у деталях, уникає й неологізмів. Отже, тому «тонить» було замінене в третьому варіанті простішим «небо блакитне, рясне», хоч це потягло за собою «верхівлям не засне», — варіант, якому не можна віддати переваги в порівнянні з першими, бездоганними («верхівля клонить»). Так само і «дзвін дзвонно кружляє», характерніше скоріше для поезики Тичини, ніж для Верлена, в третьому варіанті заступлено вдалішим «дзвін стиха тріпоче».

Дуже показові зміни запроваджені в останню строфу. Між іншим, тлумачення цієї строфи — річ далеко не проста і не однозначна. Загальнопоширене сприйняття Верленового вірша як розмови з самим собою. Вірш написаний, як відомо, в бельгійській в'язниці, і небо, і дерево поет бачить з вікна своєї камери. В'язень замислився над змарнованим життям, і в останній строфі звертається сам до себе з запитанням-докором. Але от М.Т. Рильський інакше сприйняв цю строфу. Надсилаючи 31.І.1964 р. свій щойно викінчений переклад

мені, він додає: «Отаке. Виходить, останню строфу каже Верленові Бог! Ніколи я над цим не замислювався». Хоч таке пояснення в пер-

ливе досягнення — дуже вона при- близна. Адже Верлен, дарма, що у своєму «Поетичному мистецтві» виступив проти рими, у власній практиці майже без винятків суворо дотримувався бездоганного класичного римування. Отже, новий Тичинин варіант «плинне — лине» з цього погляду ідеальний. Проте одна рима «життя там — налятий» продовжує шкутильгати в усіх трьох варіантах. Щоправда, в цьому місці не допомогла б і найкраща рима — адже тут вимагається за законом цього вірша повторення того самого слова. Це, здається, найпомітніша з технічних труднощів, що лишилася неподоланою.

Загальний настрій, «атмосферу» Верленового вірша Тичина вловив надзвичайно тонко, безхибно. Навіть і розмір, обраний для перекладу, отой трохи довільної будови паузник, якнайкраще припасований до заглибленої розмови, що поволі точиться у вірші. Проте залишилися якісь деталі, що, очевидно, не задовольняли вибагливого майстра: не скрізь було досягнуто належної простоти вислову, не кожна словесна формула видавалася беззаперечною, єдиноможливою, не все стало на належний рівень з погляду техніки віршування. Більше поет, мабуть, до цього вірша не повертався, вірш не пройшов останнього етапу опрацювання, не потрапив до друку, залишився в чернетках.

не звертання), чи як розмову з самим собою (тоді «мій Боже» — звичайний вигук) — і в тому і в тому випадку «мій брате» першого Тичининого варіанту видається трохи недоречним і неприродним. Натомість те, що маємо в третьому варіанті — «ти сам, брате» — звучить цілком природно і в повній відповідності до оригіналу.

Інколи поступове удосконалення перекладу мало на меті якісь технічні деталі, напр., якість рими. Риму «спокійне — лине» першого варіанту не можна вважати за особ-

Але це дорогоцінні чернетки, — і тому, що вони поширюють наше уявлення про літературні інтереси й захоплення нашого великого поета, і тому, що дають нам змогу хоч побіжно заглянути до його творчої лабораторії.

Григорій КОЧУР.
Публікація Максима СТРИХ.
Використано світлини з Літературного музею Григорія Кочура в Ірпені та Літературно-меморіального музею-квартири П.Г. Тичини

Від Карпат до Каліфорнії — геологія долає кордони

Професорка Олена Іванік — про сучасні геологічні дослідження, міжнародну співпрацю та досвід Fulbright у США

У сучасному світі наука дедалі частіше стає об'єднавчим містком між країнами, культурами й фахівцями у своїй сфері. Особливо тоді, коли за цим процесом стоїть натхнення й цілеспрямована особистість, здатна формувати навколо себе ідеї, досвід і прагнення. Такою є докторка геологічних наук, професорка Навчально-наукового інституту геології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олена ІВАНІК.

Її шлях — промовистий приклад того, як жінка у науці не просто досягає визнання, а й формує міжнародні дослідницькі напрями, вибудовує партнерства і демонструє, що геологія — це не лише про гірські породи і ґрунти, а й про конкретних вчених, їхню стійкість і спільні цінності.

Fulbright відкриває світ

3 січня по вересень 2025 року професорка Олена Іванік проходила дослідницьке стажування у межах престижної програми Fulbright Scholar у Департаменті геонаук Університету Цинциннаті (США). Її проєкт був присвячений оцінці зсувної небезпеки — темі, що має

Обговорення дослідницьких ініціатив щодо зсувної небезпеки. Геологічна служба штату Кентуккі

зібрати унікальні дані для подальшого моделювання. «Ця програма ще раз переконала мене у простій, але надзвичайно важливій істині: геологія не має кордонів. Виклики, пов'язані з природними ризиками, є спільними для всіх країн. Fulbright — це не просто проєкт чи грант. Це досвід, який змінює бачення себе, своєї країни та світу», — зазначає Олена Іванік.

Однією з професійних мрій науковиці було знайомство та обмін досвідом із фахівцями Геологічної

співпрацю українських науковців із фахівцями лабораторії вивчення та моделювання поверхневих процесів Геологічної служби США (The Surface Processes & Modelling Laboratory (SP&M) у сфері моніторингу зсувів та створення прогнозних карт зсувної небезпеки.

Налагодження ділових контактів із Геологічною службою США та Геологічною службою штату Кентуккі зокрема стало важливим етапом дослідницької роботи українських та американських дослідників. На запрошення колег Олена Михайлівна виступила з доповіддю щодо методів прогнозування зсувів, а також взяла участь у щорічному семінарі Geology in the Modern World. І саме цей досвід став підґрунтям для започаткування спільних досліджень у сфері моніторингу зсувів та створення прогнозних карт небезпеки.

Сьогодні українсько-американська команда працює над моделюванням зсувної небезпеки у Карпатах, застосовуючи у своїй роботі методи машинного навчання. Результати спільних досліджень науковці готують до публікації у провідних міжнародних наукових журналах. Завдяки підтримці американських колег — доктора Крейга Дітша та доктора Деніеля Стармера — українська вчена дістала можливість досліджувати різновікові геологічні комплекси від докембрію до антропогену, а також спостерігати за процесами, котрі формують сучасний рельєф континентів.

Європейський вимір: від «Горизонту Європа» до Erasmus+

Окрім роботи у США, професорка Олена Іванік є координаторкою

від Київського національного університету імені Тараса Шевченка у міжнародному проєкті LOC3G (Localization in Geomaterials across Scales and Geophysics, Geohazards, Geoengineering), що реалізується в межах програми «Горизонт Європа». LOC3G є масштабною ініціативою, яка об'єднує вісім основних партнерів, серед яких провідні університети та наукові установи Європи та світу, а також вісім асоційованих партнерів з України, Великої Британії, США, Австралії, Китаю, Казахстану, В'єтнаму, Болівії та Непалу. Головним бенефіціаром проєкту виступає Інститут Геоінженерії ВОКУ.

Проєкт LOC3G спрямований на розвиток методів багатомасштабного моделювання геопроцесів, дослідження геонебезпек та геоінженерії. LOC3G об'єднує різнопрофільних фахівців у сфері лабораторних досліджень, чисельного моделювання, геологічних обстежень, а

Олена ІВАНІК

праця університетів триває з 2015 року. У 2018–2022 роках у межах програми Erasmus+ студенти, аспіранти й викладачі КНУ брали участь у програмі академічних обмінів з Університетом Лотарингії. Під керівництвом Олени Іванік деякі аспіранти навіть пройшли програму подвійного дипломування PhD.

Як представниця України, Олена Михайлівна брала участь у численних заходах на підтримку України й представляла українську геонаукову спільноту. Як голова Комітету геонебезпек Європейської асоціації геологів та інженерів (EAGE), вона вбачає в цій асоціації великий потенціал для об'єднання зусиль міжнародної наукової спільноти задля запобігання природним катастрофам та зміцнення стійкості до геонебезпек. Так, у вересні 2025 року за ініціативи професорки Іванік відбувся міжнародний семінар LANDSLIDE 25, який зібрав провід-

Продовження польових досліджень у штаті Невада

також практичного застосування, включно зі зберіганням CO₂, використанням георесурсів та енергетичних технологій. Робоча група з України, яку координує Олена Іванік, уже тричі відвідувала Інститут Геоінженерії ВОКУ, де мала нагоду активно співпрацювати й обмінюватися досвідом із закордонними колегами в контексті завдань проєкту.

Досліджуючи — об'єднуємось

Українська професорка — активна амбасадорка Київського національного університету імені Тараса Шевченка в Університеті Лотарингії (Франція) та натхненниця численних спільних ініціатив у сфері «зеленої» енергетики, геотермальних досліджень і сталого розвитку. Спів-

них фахівців із дослідження зсувів з України, США, Австрії, Італії та Індії. Саме такі заходи формують глобальну спільноту однодумців — тих, хто досліджує, прогнозує природні катастрофи й прагне їм запобігти. Тож історія Олени Іванік — це приклад того, як жінка-дослідниця може не лише представляти Україну на світовій арені, а й об'єднувати довкола себе провідних фахівців з усього світу.

«Мрійте, але конкретизуйте. Готуйтеся серйозно, але залишайте простір для несподіваних відкриттів. І головне — будьте відкритими до людей і досвіду. Саме в цьому — справжня сила науки», — радить Олена Іванік своїм молодим колегам.

Аліна ВОЛИК

Польові геологічні та геоморфологічні дослідження з Деніелем СТАРМЕРОМ, штат Невада, травень-червень 2025 року

особливе значення як для України, так і для США. Дослідниця не лише удосконалила методикę прогнозування зсувних процесів для Карпатського та Середньопридніпровського регіонів, але й поширила її на штати Огайо, Кентуккі, Невада та Каліфорнія.

Польові дослідження, зокрема на ділянці Spruce Mountain у північно-східній Неваді, дали змогу

служби США — і бажане здійснилося. Чимало років Олена Михайлівна використовувала їхні відкриті дані в освітньому процесі в Шевченковому університеті, але саме під час участі в програмі Fulbright Scholar вона неодноразово відвідувала Геологічну службу штату Кентуккі, всебічно ознайомилася з роботою американських колег, і саме тоді було започатковано